

Kulturhistoriskt värdefulla flerbostadshus på Vaxön utanför gällande bevarandeplan

Vaxholms stad

Vaxholms stad
Stadsbyggnadsförvaltningen
Albin Uller, Byggnadsantikvarie
2010-04-19

Omfattning och innehåll

Inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla flerbostadshus på Vaxön i Vaxholms stad är framtagen för att fungera som kulturmiljöunderlag vid bla bygglovprövningar. De sju stycken utvalda områdena ligger alla utanför den gällande Bevarandeplanen för Vaxholm.

En genomgång av samtliga flerbostadshus utanför bevarandeplanområdet på Vaxön har gjorts och av dessa bedömdes nio stycken områden/fastigheter ha ett kulturhistoriskt värde. Dessa nio områden/fastigheter beskrivs nedan med bla bakgrundsfakta, bilder, material och karaktärsdrag. Beskrivningarna innehåller det som är typiskt och gemensamt för fastigheterna. Karaktärsdragen som spaltas upp i punktform konkretiserar/preciserar vad på en byggnad eller ett område som inte får förvanskas om det kulturhistoriska värdet skall bibehållas.

Inventeringen innefattar genomgång av hos Vaxholms stad tillgängligt arkivmaterial samt litteratur avseende flerbostadshus genom tiderna.

Utifrån den samlade bedömningen av arkiv- och litteraturgenomgång samt byggnaderna/områdenas nuvarande utformning och skick har en indelning i tre nivåer för det kulturhistoriska värdet gjorts. De tre nivåerna är följande: *omistligt, värdefullt och intressant*.

Som utgångspunkt för de kulturhistoriska värderingarna ligger värderingssystemet som Riksantikvarieämbetet har tagit fram och presenterar i boken "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse".

Innehållsförteckning

Alfågeln 2-4	4
Vasen 18	6
Vasen 10	8
Vasen 21	10
Vasen 19	12
Telegrafberget 16	14
Timmermannen 13	16
Landstinget 6	19
Trädgårdsmästaren 3	22

Alfågeln 2-4

Beskrivning:

Flerbostadshusområde från 1963. Ritat av Zimdals Arkitektkontor AB, uppfört av Byggnads AB Harry Karlsson åt AB Vaxholmsbostäder. Området Alfågeln består av nio stycken smalhus utplacerade om två grupper på samma höjd som radhusområdena Övre och Nedre Petersberg. Byggnaderna har motstående pulpettak. Fasader klädda med kalksandsten och sockelvåningar med vitmålad panel på förvandring. Vitmålade fönster, i huvudsak tvålufts med förskjuten mittpost. Franska balkonger och fönsterpartier med bröstningar med vitmålad panel på förvandring av plåt. Oklart om plåtmaterialet är ursprungligt. Utanpåliggande balkonger med vitmålad betongskärmar. Balkongerna glasades in och fick nya fronter 1991. Indragna entrépartier med tegelklädda nischer. Ursprungliga plåtskodda fernissade träportar med stora glasrutor och sidofönster samt partier med panel på förvandring. Panelpartierna har blivit ommålade i en turkos kulör.

Karaktärsdrag:

Pulpettak

Fasader klädda med sandkalksten och panel på förvandring

Franska balkonger och fönsterpartier med bröstningar med panel på förvandring

De indragna entrépartierna med tegelklädda nischer

Entréer med ursprungliga fernissade träportar samt stora glasrutor och sidoljus

Utanpåliggande balkonger med betongskärmar

Fönster med förskjuten mittpost

Bedömning:

Flerbostadshusområde från 1960-talet med tidstypisk utformning och material. Området bedöms som kulturhistoriskt **intressant**

Vasen 18

Beskrivning:

Tre stycken smalhus från 1954 ritade av arkitekt Eric Schuwert. De tre husen ligger i korsningen av Vasavägen och Soldatgatan. Byggnaderna har sadeltak täckta med tvåkupigt betongtegel. Takkuporna som finns på alla tre husen är ursprungliga. Fasaderna som blev tilläggsisolerade 1986 är spritputsade i olika kulörer med släta vita fönsteromfattningar. Samtidigt byttes även balkongerna ut och fick aluminiumräcken och skärmar. Huskropparna är saxade och har burspråk på gavlarna med balkonger högst upp, ej på huset längs med Vasavägen. I huvudsak tvåluftsfnster med förskjuten mittpost. Fönsterkarmarna har olika kulörer men bågarna är vita, karmar och bågar har blivit plåtinklädda. Entréerna har kvar sina ursprungliga plåtavtäckta tegelomfattningar men är insjukna i fasaderna pga tilläggsisoleringen. Entrédörrarna av trä med stora glasrutor och sidoljus är ursprungliga. Entrépartierna är markerade i fasaderna genom stora fält i annan kulör som sträcker sig över två våningar. Fälten är antingen indragna i fasaderna eller markerade med vit slätputsad omfattning. Den slätputsade omfattningen är senare tillkommen.

Karaktärsdrag:

Sadeltak

Saxade huskroppar

Spritputsade fasader med vita släta fönsteromfattningar

Burspråk på gavlarna

Indragna fasadpartierna vid entréerna

Entréer med plåtavtäckta tegelomfattningar

Entréernas ursprungliga träportar med stora glasrutor och sidoljus

Bedömning:

Smalhus från 1950-talet som har blivit förändrade med nytt takmaterial, tilläggsisolerade fasader, nya balkonger och plåtinklädda fönster. Området bedöms som kulturhistoriskt **intressant**

Vasen 10

Beskrivning:

Flerbostadshus från 1947 ritat av arkitekt Sixten Magnusson. Byggnaden har valmat sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Plåttäckta takkupor åt söder, öster och väster, samtliga är ursprungliga. Huskroppen har ett stort indraget fasadparti åt norr vilket gör att gavlarna nästan bildar flyglar. Fasaderna är slätputsade i en beige kulör. Byggnaden som ligger i souterräng har sockelvåningen åt söder klädd med gult tegel. Byggnaden har tre stycken entréer, en åt söder och två åt norr, samtliga entrédörrar har bytts till brunloxerad aluminium. Samtliga fönster är vitmålade, enlufts åt söder och tvålufts åt norr, i takkuporna samt i dem på gavlarna tvärställda burspråken. Burspråken har bröstningar av brunmålade stående panel. Byggnaden har kvar sina ursprungliga balkongfronter av gråmålad dekorativt smidesjärn. Byggnaden inrymmer en pizzeria i souterrängvåningen, ursprungligen var här en speceributik.

Karaktärsdrag:

Byggnadskropp med indraget fasadparti åt norr
Valmat sadeltak med tvåkupigt lertegel
Slätputsade fasader samt sockelvåning klädd med gult tegel
Vitmålade en- och tvålufts fönster
Balkonger med ursprungliga dekorativa fronter
Gavlarnas snedställda burspråk med brunmålade bröstningar av stående panel

Bedömning:

Välbevarat flerbostadshus från 1947 med endast ett fåtal förändringar vad gäller material och utformning. Byggnaden bedöms som kulturhistoriskt **värdefull**

Vasen 21

Beskrivning:

Smalhus från 1949 ritat av arkitekt Eric Schuwert. Byggnaden har valmat sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel och synliga taktassar. Fasaderna är slätputsade i en ljus beige kulör med vita fönsteromfattningar. Ursprungliga i huvudsak tvåluftsfönster med vitmålade bågar och gröna karmar. Grunda burspråk på den västra fasaden. Indragna balkonger på sydöstra och nordöstra hörnen med ursprungliga grönmålade fronter och skärmar av heltäckande plåt med dekorativa kryssmönster av smidesjärn. Entréporten i bruneloxerad aluminium är ny men den kopparplåtavgjutna omfattningen i gult tegel är ursprunglig. Byggnaden är skild från gatan av en förhållandevis hög terrassering med naturstensmur. Garagen på södra gaveln har ursprungliga grönmålade portar.

Karaktärsdrag:

Valmat sadeltak klätt med tvåkupigt lertegel
Slätputsade fasader
Ursprungliga fönster
Ursprungliga balkonger med grönmålad plåt och dekorativt mönster
Entréns kopparplåtavgjutna tegelomfattning
Ursprungliga grönmålade garageportar
Fönstersättning och lufter
Terrassering med naturstensmur

Bedömning:

Välbevarat smalhus från 1949 med många ursprungliga detaljer och material. Byggnaden bedöms som kulturhistoriskt **värdefull**

Vasen 19

Beskrivning:

Flerbostadshus från 1950 ritat av Eric Schuwert. Byggnaden som ligger på en kraftigt sluttande tomt har valmat sadeltak med synliga taktassar och är täckt med ursprungligt tvåkupigt lertegel. Fasaderna är slätputsade i en beigerosa kulör. Den västra fasaden har ett brett utskjutande parti vilket bildar små nischer till några av balkongerna. Balkongerna är nya med fronter och skärmar av aluminium. Ursprungliga en- och tvåluftsfönster med vitmålade bågar och röda karmar. Tvåluftsfönstren har förskjuten mittpost. Entrén med sin omfattning av betongplattor med frilagd ballast har kvar sin ursprungliga fernissade ekdörr med stående rektangulära glas samt sidoljus. Entrésteget är klinkerklätt. Skärmtaket är förstorat men en del har kvar sin ursprungliga kopparplåtavtäckning. Fönstret ovanför entrén har en putsad omfattning som löper från skärmtaket. Enligt nybyggnadsritningarna var det en balkong här, oklart om så var fallet. Källarentrén har gjuten betongtrappa och ett grönmålat dekorativt smidesräcke. Ett senare tillkommet fönster på den norra fasaden samt ett utbytt fönsterparti och balkongdörr på den västra är de synliga förändringarna utöver balkongbytet.

Karaktärsdrag:

Det valmade sadeltaket täckt med ursprungligt tvåkupigt lertegel

Slätputsade fasader

Ursprungliga en- och tvåluftsfönster

Entréns ursprungliga dörr, omfattning samt klinkerklädda steg

Ursprungliga fönster

Källarentréns dekorativa smidesräcke

Bedömning:

Välbevarat flerbostadshus från 1949 med många ursprungliga detaljer och material.

Byggnaden bedöms som kulturhistoriskt **värdefull**

Telegrafberget 16

Beskrivning:

Smalhus från 1952 ritat av arkitekt Eric Schuwert. Byggnaden som ligger i souterräng har sadeltak täckt med tvåkupigt betongtegel. Ursprungliga takkupor på båda takfallen. Fasaderna är tilläggsisolerade och spritputsade i en gul och en terrakottafärgad kulör med vita släta fönsteromfattningar. Vitmålade en- och tvåluftsfönster med bruna karmar. Tvåluftsfönstren har förskjuten mittpost. Franska balkonger med brunmålade dekorativa smidesräcken på den östra fasaden, nya balkonger med fronter och skärmar av aluminium på den västra. Balkongerna på respektive gavel är även de nya. Entréerna med plåtäckta skärmtak har ursprungliga omfattningar av gult tegel som är insjukna i fasaderna pga tilläggsisoleringen. Entrédörrarna av trä med stora glasrutor och sidoljus är ursprungliga. Entrépartierna är markerade i fasaderna genom stora indragna fält i annan kulör som sträcker sig över två våningar. En utbyggd källarentré finns på den södra gaveln. Ursprungliga brunmålade garageportar med stora glasrutor på östra fasaden och den södra gaveln.

Karaktärsdrag:

- Sadeltak täckt med tegel
- Putsade fasader
- Franska balkonger med dekorativa smidesräcken
- Entréer med ursprungliga dörrar och tegelomfattningar
- Tvåluftsfönster med förskjuten mittpost
- Ursprungliga brunmålade garageportar

Bedömning:

Förändrat smalhus från 1952, bedöms som kulturhistoriskt **intressant**

Timmermannen 13

Beskrivning:

Smalhus från 1942 ritat av arkitekterna Hakon Ahlberg, Sven Backström och Leif Reinius.

Hakon Ahlberg hade en huvudroll som ideell ledare för 1900-talets svenska arkitekter. År 1936 tog han initiativet till organisationen *Svenska Arkitekters Riksförbund* (SAR) som han ledde som ordförande till 1944. Hakon Ahlbergs verk kännetecknas av tidens ombyggnad i arkitekturen. Här fanns allt, från svensk nationalromantik och tjugotalsskandinavism till funktionalism. Paviljongen till Göteborgsutställningen 1923 är ett exempel på en byggnad helt i nyklassicismens anda, medan han i Frimurarebarnhusen i Blackeberg från 1928 visar en geometrisk saklighet. Bostadshusen i Hjorthagen i Stockholm från 1934 illustrerar en funktionalistisk arkitektur. I hans senare verksamhet dominerar sjukhusbyggnader och han var Medicinalstyrelsens arkitekt från 1935. Här kan nämnas Sidsjöns mentalsjukhus utanför Sundsvall 1939 och universitetssjukhuset i Maracaibo i Venezuela 1946-54.

Sven Backström och Leif Reinius studerade tillsammans på Kungliga Tekniska Högskolan 1925-29. Kompanjoner blev de 1936 då de tillsammans startade arkitektkontoret *Backström & Reinius Arkitekter AB*. Sven Backström praktiserade först på *Kooperativa förbundets arkitektkontor* (KFAI) och 1932-33 hos Le Corbusier i Paris. Leif Reinius började sin karriär hos just Hakon Ahlberg. Under 1940-talet blev bostadsprojektering deras stora specialitet. En av deras viktigaste uppdragsgivare var byggmästaren Olle Engkvist. För hans räkning ritade Backström & Reinius de uppmärksammade stjärnhusen i Stockholmsförorten Gröndal (1944-46). Backström & Reinius var även aktiva inom området kommersiella byggnader. Åt Svenska Bostäder fick de forma Vällingby Centrum (1953-55) och Farsta Centrum (1956-60), båda centrumanläggningarna byggdes efter principen ABC-stad (**A**rbete-**B**ostad-**C**entrum), som var ny för Sverige. Vid omdaning av Stockholms city bidrog Backström & Reinius med två projekt. Det ena var *Åhléns City* (1964), det andra var det femte höghuset vid Sergels torg (1965).

Byggnaden består av fyra delar lätt vinklade i förhållande till varandra vilket bildar en svag bågförm. Sadeltak med minimalt gavelsprång täckt med tvåkupigt lertegel och synliga taktassar. Fasader klädda med mörkrött tegel samt flacka stickvalv ovanför fönstren. Vita tvåluftsfönster, några med förskjuten mittpost. Halvt indragna balkonger på södra fasaden med panel på förvandring i nischerna. Samtliga fönster och balkonger är utbytta. Ursprungliga entrépartier med fernissade och ribbade trädörrar med överljus, tegelomfattningar samt flacka smäckra skärmtak. Sockel av rå betong med synliga formmärken.

Karaktärsdrag:

Sadeltak täckt med lertegel
Tegelklädda fasader med stickvalv ovanför fönstren
Ursprungliga entrépartier
Fönstersättning och lufter
Betongsockeln med synliga formmärken

Bedömning:

Kulturhistoriskt **värdefullt** smalhus ritat av några av Sveriges främsta arkitekter, Ahlberg, Backström och Reinius. Byggnaden har kvar sin starka karaktär med sitt lertegelklädda sadeltak, sin svängda byggnadskropp samt sina mörkt röda tegelfasader

Landstinget 6, Borgmästargården

Beskrivning:

Flerbostadshus från 1954 ritat av arkitekterna Birger och Sten Jonson. Huset ritades först som skolhem men gjordes senare om till vårdanstalt.

Birger Jonson var anställd hos Ivar Tengbom 1918-26 där han bla arbetade med Stockholms konserthus. Han tjänstgjorde som arkitekt utom stat vid Byggnadsstyrelsen från 1928. Han var Chefsarkitekt vid Järnvägsstyrelsen 1931-1956 samt arkitekt för flera av Skidfrämjandets fjällanläggningar. Från 1956 egen verksamhet tillsammans med sonen Sten.

Sten Jonson var anställd hos sin far Birger Jonson. Sedan egen arkitektverksamhet, Arkitektfirma S.B.Jonson AB samt stadsarkitekt i Djurö och Värmdö kommuner. Har bla ritat projekt för H55, badhus i Kiruna 1957 och Björnkulla vårdhem i Huddinge.

Byggnaden har ett flackt sadeltak med minimala gavelsprång. Troligtvis är det taket täckt med plåt. Fasaderna är slätputsade i en ljus brun kulör. Fönstersättningen är varierad med vita en- och tvåluftsfönster i varierande storlekar. Tvåluftsfönstren har förskjutet mittpost. På den östra fasaden finns ett stort rektangulärt kopparplåt-täckta burspråk samt två entréer. Den vänstra entrén har en fernissad trädörr med många rutor samt ett stort skärmtak. Den högra entrén i det nordöstra hörnet är indragen samt har en stor mosaik som konstnärlig utsmyckning som sträcker ända utifrån fasaden in i trapphuset. Entrén är genomsiktig med stora glasrutor i dörr samt över- och sidoljus. Två stora fönster med kopparbläck på den norra fasaden förstärker entréns öppna karaktär.

Karaktärsdrag:

Det flacka sadeltaket med minimala gavelsprång

Slätputsade fasader

Det långa kopparplåt-täckta burspråket på östra fasaden

Indragen entré med stora glasade partier samt konstnärlig utsmyckning på det nordöstra hörnet

Hörnentréns fönster med kopparbläck på norra fasaden
Den varierade fönstersättningen

Bedömning:

Kulturhistoriskt **värdefullt** flerbostadshus med servicefunktion ritat av två framstående arkitekter. Byggnaden har flera utmärkande detaljer som det stora burspråket och den konstnärliga utsmyckningen i hörnentrén

Trädgårdsmästaren 3

Beskrivning:

Flerbostadshus från 1947. Byggt och ritat av Aktiebolaget Ytonghus Stockholm åt byggmästare Kassmark. Byggnaden har sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Två ursprungliga låga takkupor klädda med liggande brunmålade panel på det södra takfallet. Fasaderna är slätputsade i en brungrå kulör med gavelrösten klädda med liggande brunmålade panel. Gavelrösterna är inte markerade på nybyggnadsritningarna men är troligtvis ursprungliga. Brunmålade ursprungliga en- och tvåluftsfönster. Två ursprungliga mindre balkonger med nya fronter och skärmar på den södra fasaden. Entré med steg och omfattning klädda med skiffer samt stort skärmtak uppbyggt av vridna järnstolpar. Stor och dominerande uteplats tillkommen 1983 på det sydvästra hörnet. Två bruna garageportar i souterrängplan åt söder. Källaringång på den västra gaveln.

Karaktärsdrag:

Sadeltak täckt med lertegel
De låga takkuporna på det södra takfallet
Slätputsade fasader
Gavelrösten klädda med liggande panel
De två små balkongerna
Ursprungliga fönster
Entréns skifferklädda steg och omfattning
Fönstersättning och lufter

Bedömning:

Flerbostadshus i till omgivningen anpassad skala med en enkel men tydlig karaktär i ett välbevarat skick. Byggnaden bedöms som kulturhistoriskt **värdefull**

